DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR DE RELAȚIONARE ŞI COMUNICARE DIDACTICĂ, ÎN CAZUL VIITORILOR PROFESORI PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ŞI PREŞCOLAR

Claudiu Marian Bunăiașu,
Universitatea din Craiova, claudiu_bunaiasu@yahoo.com

Abstract

The training process' multidimensional analysis of the professional and transverse competences during the initial professionalization for the didactic career, represents a present issue as part of the theoretic studies and applicative researches. The scientific arguments and the results of impact and experimental studies support the reform of the didactic staff's training system, within the meaning of adequating the continual training models and establishing the feasible implementation modalities. In this context, we have assessed the necessity and opportunity of studying the development of some categories of competences specific to the process of initial training for the didactic career – the competences of didactic networking and communication regarding teachers to be as part of the primary and pre-school education. Our article aims multiple coordinates: a) the scientific base of developing professional and transverse competences during teachers' initial training for the primary and pre-school education; b) the specific of developing didactic networking and communication, through the academic curriculum and pedagogical practice; c) the analysis of pedagogical conceptions, methodological opinions and curricular preferences of the subjects involved in an impact study regarding these categories of competences (didactic staff, students attending Pedagogy of primary and pre-school education, experts). The results of the empiric research testify subjects' adhesion to the curricular structures centred on developing the transverse competences of the teachers to be, emphasize subjects' interests in this field and confirm the results of previous researches that we have achieved as part of some studies regarding the optimization of the didactic staff's initial and continual training processes.

Keywords: professional and transverse competences; didactic networking and communication; academic curriculum; strategies of personal and professional development.

BDD-V1824 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 18:56:12 UTC)

1. Premise conceptuale şi metodologice

Relaţiile educaţionale şi comunicarea didactică reprezintă variabile ale procesului de instruire, puse în legătură mai ales cu factorii de personalitate ai actorilor educaţionali, care determină calitatea şi funcţionalitatea mesajelor educaţionale şi, în cele din urmă, nivelul performanţelor şcolare. În ceea ce priveşte specificul semantic şi relaţia funcţională, pe de o parte fiecare termen este derivat din concepte cu sfera mai largă (relaţii educaţionale, respectiv comunicare educaţională), iar pe de altă parte, comunicarea didactică cristalizează configuraţia interacţiunilor în mediul şcolar.

Comunicarea educaţională transpune în mediile educogene şi în procesualitatea situaţiilor educative mijloacele şi conţinuturile comunicării umane, în sensul finalităţilor de natură cognitivă şi formativ-educativă. Comunicarea didactică are o sferă semantică cu o arie mai mică de extensiune şi prezintă o serie de caracteristici:

- „ pune accentul pe schimbul de informaţii (pe aspectele cognitive), care constituie baza interacţiunii cu caracter şcolar" (Ezechil, 2008, 287);
- „ presupune câştigarea şi activarea competenţei comunicative, care este deopotrivă aptitudinală şi dobândită" (Iacob, 1994, apud Cucoş, 2002, 333);
- „înglobează acele fluxuri informaţionale, intenţionate sau nu, verbale ori nonverbale, profilând un univers de discurs pluridecţional, multicanal şi polisemantic" (Cucoş, 2008, 335).

Relaţiile educaţionale reprezintă tipurile de interacţiuni, care configurează dimensiunea personală a procesului instructiv-educativ şi evidenţiază atitudinile profesorilor şi elevilor, în contextele specifice situaţiilor educative. Competenţele de comunicare ale actorilor educaţionali reprezintă o variabilă importantă în configurarea şi evaluarea relaţiilor interpersonale în activitatea didactică. Aceste competenţe sunt evidenţiate prin comportamentele sociale în cadrul interacţiunilor, unde profesorul-manager are rolul de generare a climatului psihosocial optim, în care să fie manifestate, în mod eficient, toate formele de comunicare:

a) „ în funcţie de numărul participanţilor şi tipul de relaţie dintre ei: comunicarea intrapersonală, comunicarea interpersonală, comunicarea în grup, comunicarea publică;

b) în funcţie de codul folosit: comunicarea verbală, comunicarea paraverbală şi comunicarea nonverbală;

c) în funcţie de statutul interlocutorilor: comunicarea verticală şi comunicarea orizontală" (Ezechil, Albu şi Pânişoară, 2008, 290).

Competenţele de relaţionare şi comunicare didactică au un specific aparte, dat de caracterul transversal al acestora şi de procesul profesionalizării iniţiale pentru cariera didactică, reglementat şi conceput în spiritul paradigmei abordării prin competenţe în învăţământul universitar şi gestionat în sensul dezvoltării cumulative a nivelului de competenţă a studenţilor. Această

BDD-V1824 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 18:56:12 UTC)

dezvoltare cumulativă reprezintă „ procesul sistematic de dobândire de noi competenţe sau de perfecţionare a lor, în mod raţional, în contexte formale, prin parcurgerea programelor curriculare ale disciplinelor academice şi prin stagii de practică profesională, care să le asigure acumularea creditelor necesare, precum şi în contexte nonformale şi informale, prin activităţi în afara mediului universitar şi prin autoinstruire” (Bunăiaşu, 2012, 12).

În cazul specializării Pedagogia învăţământului primar şi preşcolar, procesul de dezvoltare a competenţelor de comunicare şi relaţionare are câteva particularităţi:

- comunicarea cu preşcolarii şi şcolarii mici presupune adaptarea conţinutului mesajelor educaţionale la nivelul de dezvoltare cognitivă la aceste vârste;
- dimensiunea afectivă a relaţiilor profesor-elevi este mai intensă în acest caz, ceea ce determină alegerea unor mijloace de comunicare care să asigure stilul personal al relaţiilor profesor-elevi şi care să dezvolte comportamentele expresive;
- curriculumul specializării Pedagogia învăţământului primar şi preşcolar oferă o sferă extinsă de situaţii de instruire bazate pe dezvoltarea competenţelor de relaţionare şi comunicare didactică, prin oferta generoasă de discipline psihopedagogice şi alocarea unui număr mai mare de ore practicii pedagogice.

Prin corelarea curriculumului formal cu experienţele nonformale se creează premisele de a fi vizate toate componentele competenţelor de relaţionare şi comunicare didactică şi atingerii unui grad mai mare de probabilitate ca acestea să fie operaţionalizate şi evidenţiate prin performanţele profesionale şi sociale ale viitorilor profesori pentru învăţământul primar şi preşcolar:

- cunoştinţe de specialitate şi metacunoştinţe;
- abilităţi de comunicare şi relaţionare, în contexte curriculare şi instituţionale diverse;
- atitudini, fundamentate pe valori socio-umane şi norme de deontologie profesională.

O analiză a referenţialului calificării Pedagogia învăţământului primar şi preşcolar, de la Universitatea din Craiova, relevă componente ale competenţelor de relaţionare şi comunicare didactică la nivelul mai multor competenţe generale, de natură profesională şi transversală (http://www.rncis.ro/):

a) La nivelul competenţelor profesionale:

- „Abordarea managerială a grupului de preşcolari / şcolari mici, a procesului de învăţământ şi a activităţilor de învăţare/integrare socială specifice vârstei grupului ţintă.
- Consilierea, orientarea şi asistarea psiho-pedagogică a diverselor categorii de persoane / grupuri educaţionale (preşcolari/şcolari mici/ elevi, familii, profesori, angajaţi etc.)”.

BDD-V1824 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 18:56:12 UTC)

b) La nivelul competențelor transversale:

- „Cooperarea eficientă în echipe de lucru profesionale, interdisciplinare, specifice desfăşurării proiectelor şi programelor din domeniul ştiinţelor educației.
- Utilizarea metodelor şi tehnicilor eficiente de învățare pe tot parcursul vieții, în vederea formării şi dezvoltării profesionale continue."

Competențele de comunicare şi relaționare sunt precizate în mod explicit în documentele care reglementează formarea continuă a cadrelor didactice şi constituie categorii de finalități vizate în programele de dezvoltare profesională. Acestea se regăsesc la nivelul mai multor categorii de competențe generale (Metodologia privind formarea continuă a personalului din învățământul preuniversitar, 54-55):

a) „Competențe pedagogice:
- capacitatea de a comunica uşor cu elevii, de a-i influența şi motiva pentru activitatea de învățare;

b) Competențe sociale:
- stabilirea de parteneriate cu membrii comunității şcolare extinse;
- motivarea activităților de echipă;

c) Competențe referitoare la managementul clasei:
- capacități şi atitudini de relaționare şi comunicare cu mediul şcolar şi cu cel profesional".

Premisele conceptuale şi metodologice ale procesului de dezvoltare a competențelor de relaționare şi comunicare didactică determină formularea următoarei presupoziții, cu rol de ipoteză a cercetării empirice:

Dacă procesul de dezvoltare a competențelor de relaționare şi comunicare didactică este fundamentat în mod consistent pe teoriile postmoderne din ştiințele educației şi ale comunicării, pe ipostaze curriculare formale şi nonformale relevante şi este susținut de o analiză de nevoi educaționale riguroasă, atunci pot fi evidențiate performanțele în domeniu, încă din perioada profesionalizării inițiale pentru cariera didactică.

2. Metodologia cercetării

2.1. Obiectivele demersului investigativ

1. Realizarea unui studiu de impact, bazat pe analiza opiniilor subiecților privind structurile curriculare şi metodologia specifică dezvoltării competențelor de relaționare şi comunicare didactică.
2. Conturarea unor direcții de optimizare a procesului profesionalizării inițiale, din perspectiva cristalizării competențelor de relaționare şi comunicare didactică şi în accord cu opiniile şi nevoile beneficiarilor.

BDD-V1824 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 18:56:12 UTC)

2.2. Lotul de subiecți

Eşantionul microcercetării este constituit din 85 subiecți, selectați în funcție de criteriul reprezentativității pentru o cercetare operațională. Lotul de subiecți are următoarea structură:

- 50 studenți de la programul de studii Pedagogia învățământului primar şi preşcolar, din cadrul Universității din Craiova, Facultatea de Litere;
- 15 cadre didactice din învățământul universitar;
- 20 profesori pentru învățământul primar şi preşcolar.

2.3. Instrumente de investigație

Chestionarul a constituit instrumentul principal al microcercetării. A fost aplicat acelaşi chestionar celor trei categorii din eşantion, ceea ce a permis identificarea şi analiza opiniilor atât ale subiecților aflați în programul de formare inițială pentru cariera didactică, cât şi a celor cu expertiză în formarea cadrelor didactice ori a celor interesați de propria dezvoltare profesională. Chestionarul de opinie este structurat pe 15 itemi, cu întrebări cu alegere multiplă, cu scale de apreciere şi întrebări deschise. Tematica instrumentului vizează:

- componente ale competențelor de relaționare şi comunicare didactică, vizate în programul de studii Pedagogia învățământului primar şi preşcolar;
- elemente ale curriculumului academic, axate pe dezvoltarea acestor categorii de competențe;
- competențe dezirabile dezvoltării profesionale şi personale, în domeniul comunicării şi al relațiilor educaționale;

Datele obținute au fost nuanțate prin organizarea unei sesiuni de focus-grup şi a unor interviuri individuale. În această manieră, au fost colectate informații relevante şi detaliate privind impactul problematicii asupra subiecților, care susțin direcțiile de dezvoltare a procesului profesionalizării inițiale.

3. Rezultatele cercetării

Sistematizarea răspunsurilor relevante, cu o frecvență mare în aprecierile subiecților, relevă următoarele categorii de rezultate ale microcercetării, grupate pe temele chestionarului:

- Componentele competențelor de relaționare şi comunicare didactică:
  1) Cunoştințe aprofundate referitoare la relațiile educaționale şi comunicarea didactică (tipuri de relații educaționale, forme ale comunicării didactice, stiluri de relaționare şi comunicare, factori

BDD-V1824 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 18:56:12 UTC)

perturbatori în comunicarea didactică, modalităţi de eficientizare a comunicării şi relaţionării în educaţie): studenţi – 74% , cadre didactice universitare - 73,33% , profesori pentru învăţământul primar şi preşcolar – 65%;

2) Metacunoştinţele, care să dezvolte metacomunicarea şi să afirme abilităţile profesorului care gestionează "situaţiile de comunicare care să genereze relaţiile de comunicare" (Vlăduţescu, 2012, 790): studenţi – 68%, cadre didactice universitare – 80%, profesori pentru învăţământul primar şi preşcolar – 45%;
3) Capacităţi de eficientizare a relaţionării şi comunicării didactice, în contexte instituţionale şi curriculare specifice: studenţi – 68%, cadre didactice universitare - 66,66%, profesori pentru învăţământul primar şi preşcolar – 65%;
4) Abilităţi de gestionare a stărilor tensionale în clasa de elevi şi a situaţiilor care perturbă comunicarea didactică: studenţi – 72 % , cadre didactice universitare – 73,33% , profesori pentru învăţământul primar şi preşcolar –70%;
5) Atitudini şi valori profesionale, cristalizate în spiritul normelor deontologice ale relaţionării şi comunicării didactice: studenţi – 58 % , cadre didactice universitare – 66,66%, profesori pentru învăţământul primar şi preşcolar – 55 %.

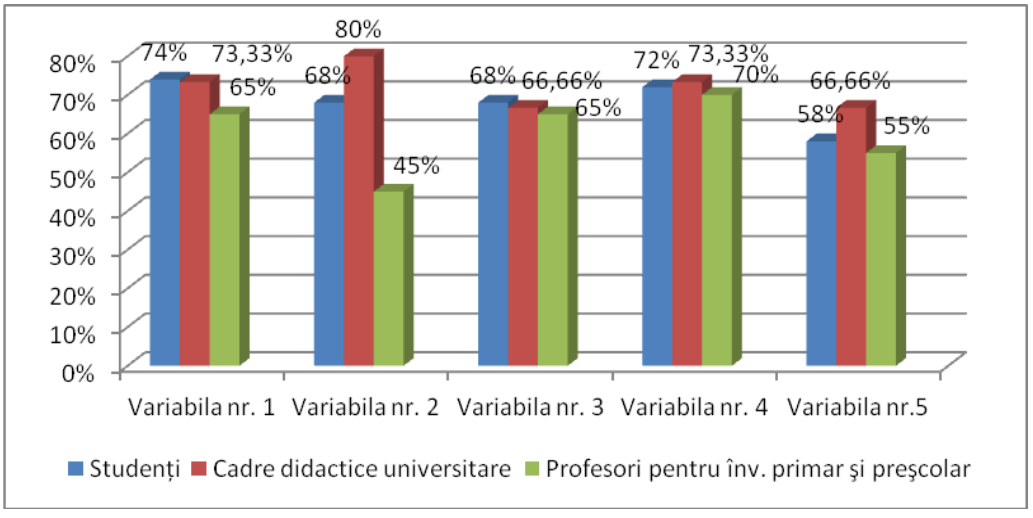

Fig.1. Analiza comparativă a răspunsurilor subiecţilor, privind componentele competenţelor de relaţionare şi comunicare didactică

BDD-V1824 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 18:56:12 UTC)

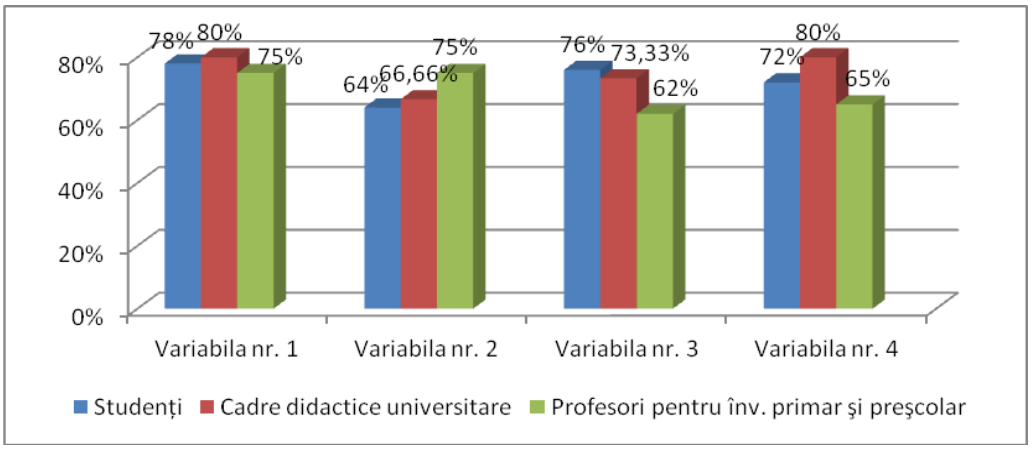

Fig.2. Analiza comparativă a opiniilor subiecților, referitoare la elementele curriculumului axate pe dezvoltarea competențelor de relaționare şi comunicare didactică

- Elemente ale curriculumului academic, axate pe dezvoltarea competențelor de relaționare şi comunicare didactică:
  1) Integrarea, în curriculumul disciplinelor psihopedagogice şi de didactica specialității, a unor unități de conținut centrate pe problematica relațiilor educaționale şi a comunicării didactice: studenți – 78%, cadre didactice universitare – 80%, profesori pentru învățământul primar şi preşcolar – 75%;
  2) Centrarea programelor de practică pedagogică pe afirmarea competențelor de comunicare şi relaționare, în cadrul clasei/grupei de preşcolari: studenți – 64% , cadre didactice universitare – 66,66 % , profesori pentru învățământul primar şi preşcolar – 75%.
  3) Aprofundarea cunoştințelor de specialitate şi cristalizarea competențelor specifice, în cadrul unor discipline academice în domeniul sociologiei educației şi al comunicării, studiate în programe de master în Ştiințe ale educației: studenți – 76% , cadre didactice universitare – 73,3%, profesori pentru învățământul primar şi preşcolar – 62%.
  4) Utilizarea, în activitățile didactice academice, de metode şi tehnici de comunicare eficientă," bazate pe utilizarea şi dezvoltarea relaționărilor în cadrul grupului" (Pânişoară, 2006, 380-410): studenți – 72%, cadre didactice universitare – 80%, profesori pentru învățământul primar şi preşcolar – 65%.
- Competențe dezirabile dezvoltării profesionale şi personale, în domeniul comunicării şi al relațiilor educaționale:
  1) Competențe de elaborare şi gestionare de planuri de dezvoltare personală în domeniul relaționării şi comunicării didactice,

BDD-V1824 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 18:56:12 UTC)

aplicabile în contexte formale şi nonformale: studenţi – 72%, cadre didactice universitare – 80% , profesori pentru învăţământul primar şi preşcolar – 55%.

2) Capacităţi de autoevaluare şi autoreglare oportună a modalităţilor de comunicare şi relaţionare în procesul educaţional, în funcţie de contextele specifice: studenţi – 58 % , cadre didactice universitare – 66,66% , profesor pentru învăţământul primar şi preşcolar – 65%.

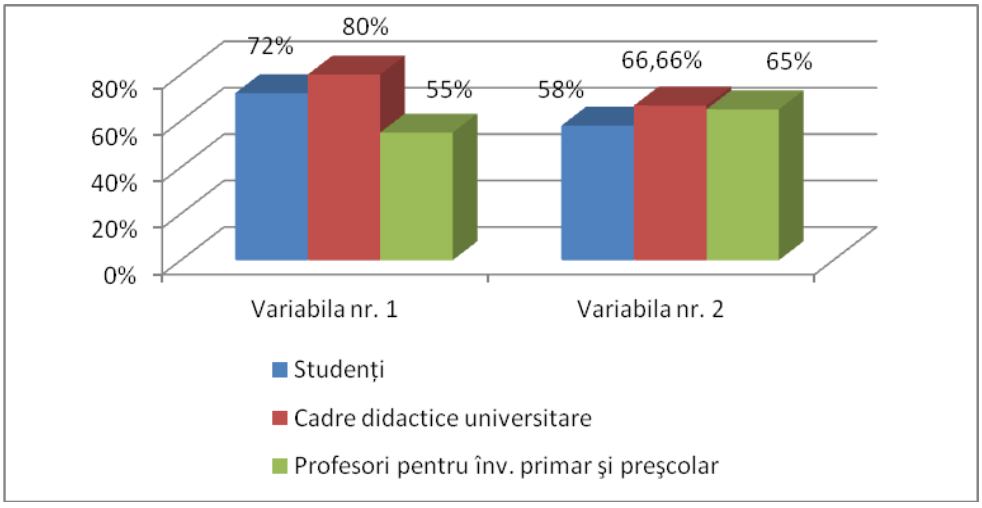

Fig.3. Analiza comparativă a opiniilor subiecţilor, privind dezvoltarea profesională şi personală, în domeniul comunicării şi al relaţiilor educaţionale

4. Concluzii

Analiza comparativă a datelor nu relevă diferenţe semnificative privind gradul de apreciere a variabilelor invocate. Diferenţe procentuale mai mari sunt constatate la criteriile referitoare la *metacunoştinţe* şi la *competenţe de elaborare şi gestionare de planuri de dezvoltare personală,* apreciate într-o măsură mai mică de către profesorii din învăţământul primar şi preşcolar. Această constatare confirmă rezultatele unei cercetări anterioare, pe tema dezvoltării competenţelor antreprenoriale ale studenţilor din domeniul Ştiinţe ale educaţiei, unde am înregistrat aceeaşi diferenţă procentuală între aceleaşi categorii de subiecţi şi care a fost pusă în relaţie cu nivelul culturii de specialitate, în domeniul strategiilor metcognitive.

Rezultatele microcercetării confirmă, pe de o parte, expertiza cadrelor didactice universitare în domeniul relaţionării şi comunicării didactice şi posibilitatea dezvoltării şi implementării de inovaţii curriculare în formarea iniţială a cadrelor didactice, prin implicarea acestora în cercetări în domeniu. Pe

BDD-V1824 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 18:56:12 UTC)

de altă parte, beneficiarii cercetării empirice (studenții şi profesorii din învățământul primar şi preşcolar) au identificat reperele metodologice utile în dezvoltarea competențelor de relaționare şi comunicare didactică, ceea este un predictor al performanțelor profesionale.

Pornind de la aceste semnificații ale datelor obținute, susținute de premisele cercetării, apreciem confirmarea ipotezei generale a cercetării şi preconizăm impactul pe termen lung al rezultatelor, prin întărirea acestora de cercetări ulterioare în problematica dezvoltării competențelor profesionale pentru cariera didactică şi dezvoltarea curriculumului pentru specializarea Pedagogia învățământului primar şi preşcolar.

Bibliografie

Bunăiaşu, Claudiu Marian. (coord). 2012. *Program cadru de practică profesională în domeniul socio-uman.* Craiova: Editura Sitech.

Cucoş, Constantin.2002. *Pedagogie.* Iaşi: Editura Polirom.

Ezechil, Liliana, Albu, Gabriel şi Pânişoară, Ion-Ovidiu. 2008. Comunicarea şi relațiile de comunicare pedagogic. Structură, mecanisme, forme, stiluri, eficacitate. Aplicații. În: Potolea, Dan, Neacşu, Ioan şi Pânişoară, Ion-Ovidiu. *Pregătirea psihopedagogică. Manual pentru definitivat şi gradul didactic II.* Iaşi: Editura Polirom.

Pânişoară, Ion-Ovidiu. 2006. *Comunicarea eficientă.* Iaşi: Editura Polirom.

Vlăduțescu, Ştefan. 2012. Relationships and Communication Networks. *Journal of Community Positive Practices*, 4, 790-795.

*** Metodologia privind formarea continuă a personalului din învățământul preuniversitar. Monitorul Oficial al României, nr.767 bis, 31 octombrie 2011.

*** Registrul Național al Calificărilor din Învățământul Superior. *http://www.rncis.ro/*

BDD-V1824 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 18:56:12 UTC)